

4. Prokurátor v kanonickém procesu – procesní zástupce ?

D. ŠTĚPÁN ŠTASTNÍK
STÁLÝ PROKURÁTOR BDCS
A ASISTENT ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR

Režim manželství uzavřeného církevní formou podle § 4a a násl. zákona o rodině, pokud bylo prohlášení o uzavření manželství učiněno před „orgánem“ Církve římskokatolické je jednak dán částí první zákona o rodině, avšak současně i kánony Kodexu kanonického práva 1983 (dále jen „Kodex“ a jeho kánony). To má význam nejen pro vznik a trvání takového manželství, ale i pro jeho zánik, přesněji zánik jinak než smrtí jednoho z manželů. V režimu zákona o rodině k zániku manželství v takovém případě pravidelně dochází soudním rozvedením podle § 24, resp. podle § 24a zákona o rodině. Skutečnost, že manželství bylo v režimu zákona o rodině rozvedeno však nemá v režimu Kodexu vůbec žádný právní význam. Sám o sobě je rozvod manželství, resp. důvody, které k němu vedou, pouze důvodem pro návrh na odloučení za trvání manželství (separaci) podle kán. 1151 a násl., o němž v kanonickém správním řízení rozhoduje diecézní biskup nebo soud. Toto odloučení však na rozdíl od rozvodu v režimu zákona o rodině nevyvazuje z manželského pouta a neumožňuje tedy uzavřít jiné manželství. V režimu Kodexu se možnosti uzavřít nové platné manželství před církví dosahuje zpravidla cestou soudního prohlášení neplatnosti manželství podle kán. 1671 a násl.

Zahájení tohoto kanonického řízení je ponejvíce motivováno „jen“ úsilím o další plnohodnotný život v Církvi římskokatolické, což bude pro většinu české společnosti irelevantní. S ohledem na migraci obyvatelstva ve směru do jiných kulturně-sociálních oblastí může být relevantní i pro jakkoliv sezdané a následně rozvedené osoby. S uvedeným problémem se totiž může setkat i jakýkoliv rozvedený nekatolík, který uvažuje o vstup do manželství s osobou, pro kterou je život v Církvi římskokatolické určující hodnotou. Pro osoby, které uzavřely manželství i v režimu Kodexu může proto v návaznosti na rozvod manželství logicky následovat i řízení o odloučení za trvání manželství a následně i řízení o žalobě o neplatnost manželství, jsou-li pro ně důvody.

Na tomto místě je nutno zdůraznit, že je zpravidla výjimečné, aby důvody pro rozvedení v režimu zákona o rodině byly totožné s důvody pro neplatnost manželství v režimu Kodexu. To je dáno mimo jiné tím, že zatímco pro rozvedení manželství v režimu zákona o rodině je relevantní situace v okamžiku řízení a rozhodování, pro prohlášení neplatnosti manželství je zásadně relevantní situace v okamžiku vzniku manželství. Další odlišností je i to, že neplatnost manželství v režimu Kodexu může být prohlášena jen z kanonických důvodů (důvodů vyplývajících z Kodexu), které mohou ale také nemusejí být v režimu zákona o rodině pouze některou z příčin rozvratu manželství.

Žalobu o neplatnost manželství (podle některých též žalobu na platnost manželství) projednávají zásadně církevní soudy na úrovni diecézí

(u nás pro české diecéze je příslušný Interdiecézní církevní soud české provincie v Praze, pro Olomouckou arcidiecézi a Ostravsko-opavskou diecézi Interdiecézní tribunál v Olomouci, a pro Brněnskou diecézi Diecézní církevní soud v Brně) v řádném sporném řízení, které se co do podstaty neliší od soudního řízení podle českého práva. I v něm jde o řízení na návrh oprávněné strany, která něco tvrdí, navrhuje k prokázání svých tvrzení důkazy a něčeho se domáhá, přes provedení dokazování až po rozhodnutí o podaném návrhu. Na tom nic nemění odlišnosti spočívající v neveřejnosti, v zásadě listinného řízení, stejně jako v jiných procesních odlišnostech zahájení a průběhu tohoto řízení. Pro účely tohoto článku je podstatné, že stejně jako v českém civilním procesu je i v kanonickém řízení ve věci neplatnosti manželství dána stranám možnost, aby byly v řízení zastoupeny. V kán. 1481, § 1 se výslovně hovoří o svobodě stran ustanovit si advokáta nebo právního zástupce. Jde tu přitom o výjimku z pravidla, podle něhož je účast „obhájce“ obligatorní v řízeních, v nichž jde o veřejný prospěch (kán. 1481, § 3), neboť při posuzování manželství jde v režimu Kodexu o veřejný prospěch.

Označení právní zástupce je použito v oficiálním českém překladu² pro originální latinský výraz *procurator*. Tentýž latinský výraz se objevuje i v hmotněprávních ustanoveních Kodexu (např. kán. 167, § 1 aj.), což je vzhledem k procesnímu významu poněkud zavádějící, přičemž oficiální český překlad v takových situacích užívá zpravidla toliko termín „zástupce“. Například německý překlad Kodexu však pro latinský výraz *procurator* v procesním významu užívá termín *Prozeßvertreter*, což rovněž není překlad doslovný, avšak nepochybně případnější. Také je možné uvést, že anglický překlad se přidrží originálního latinského termínu. Pro účely tohoto článku se přidrží termínu prokurátor, který ostatně užívá i česká kanonická praxe.

Je tedy zřejmé, že kanonický proces zná dva druhy zástupce strany v řízení, a to advokáta a prokurátora.³ Jakákoliv obdoba se zástupci podle českého práva však není namístě. Ani advokáta podle českého práva totiž nelze považovat za advokáta v režimu Kodexu.

Podle kán. 1483 a čl. 105, § 1 Instrukce *Dignitas connubii* (shromažďující pro řízení ve věcech neplatnosti manželství vedle příslušných kánonů i jurisprudenci a praxi Římské kurie⁴, dále jen „Instrukce“) advokát musí být zletilý a mít dobrou pověst; mimo to musí být katolík, pokud diecézní biskup neposkytne výjimku, a doktor kanonického práva nebo opravdu znalý a musí být schválen biskupem moderátorem církevního soudu, u něhož má stranu zastupovat. Když pomíneme povinnost dobré pověsti, kterou je třeba vykládat širěji než bezúhonnost podle § 5 odst. 1 písm. d) zákona o advokacii⁵, a povinnost být katolíkem, což má význam pro správnou kvalitu výkonu jeho oprávnění, avšak od níž může diecézní biskup poskytnout výjimku, zůstává povinnost formálně či neformálně kvalifikované znalosti

² autor překladu prof. JUDr. ThDr. Miroslav Zedníček. Praha: Zvon, 1993

³ Společné jméno pro advokáta a prokurátora je *patronus*, i, přeloženo česky: ochránce, zástupce, práv. obhájce, který vedl před soudem za žalovaného při. (srov. AA. RR., *Latinsko – český slovník*, Praha 1955, str. 205).

⁴ srov. úvod této Instrukce

⁵ srov. Prohlášení Apoštolské signatury z 12. července 1993, Prot. № 24339/95 V. T. in *Periodika de re canonica* 82 [1993] 699-697; a Kašný, J.: Advokát v kanonických řízeních in *Revue církevního práva* 1/2001, str. 18

kanonického práva a konečně k formálnímu dovršení ještě schválení diecézním biskupem.

V českém prostředí spíše nelze počítat s tím, že by někdo ze členů České advokátní komory či jiných specializovaných právních poradců byl formálně vzdělán v kanonickém právu. Žádná z vysokých škol v tuzemsku nemá studijní programy zaměřené na kanonické právo, proto studiem na nich nelze získat doktorát ani licenciát kanonického práva. Stejně tak nelze předpokládat, že lze tímtéž způsobem získat neformální, resp. opravdovou znalost kanonického práva, tedy znalost pro potřeby řádného uplatňování pravomoci advokáta v soudním řízení. To je dáno povahou výuky kanonického práva, která je na právnických a teologických fakultách v tuzemsku vyučována. Proto lze odborné teoretické vzdělání v kanonickém právu získat jen studiem v cizině. Určitým řešením cíleně ve vztahu k advokátům bylo „Studium advokátů“ pořádané v letech 2002-2003 Interdiecézním církevním soudem české provincie v Praze pro potřeby tohoto soudu. Je zřejmé, že touto cestou formoval uvedený soud osoby pouze pro „opravdovou znalost kanonického práva“ požadovanou kanonickým zákonodárcem.

Lze oprávněně usuzovat, že právě dostatečná znalost kanonického práva ve spojení s určitou kvalitou jeho interpretace (daná postavením práva a soudních řízení v Církvi, coby pastoračních prostředků) bude klíčová pro schválení osoby do funkce advokáta diecézním biskupem pro jeho soud⁶. Jde tu evidentně o neúplnou obdobu kombinace vzdělání [§ 5 odst. 1 písm. b) zákona o advokacii], odborné praxe [§ 5 odst. 1 písm. c) zákona o advokacii] a odborné zkoušky [§ 5 odst. 1 písm. h) zákona o advokacii], coby nezbytných předpokladů pro zapsání do seznamu advokátů v režimu zákona o advokacii. Přitom teprve posledně uvedeným úkonem vzniká oprávnění vykonávat advokacii. Stejně tak oprávnění vykonávat službu advokáta podle kanonického práva vzniká právě až schválením určité osoby pro tuto službu biskupem, a to pouze pro jeho soud. Instrukce v čl. 105, § 2 sice dává možnost vykonávat službu advokáta bez takového schválení pro ty, kteří obdrželi diplom advokáta Římské Roty (soud Apoštolského stolce, poznámka autora). Jedná se o osoby, které u uvedeného soudu vykonaly specializované studium. Logika daného ustanovení spočívá v tom, že soud Římské Roty je příslušný jako odvolací orgán pro celou Katolickou církev, a právě proto (*argumentum ad maiori ad minus*) jsou u něj schválení advokáti oprávnění vykonávat svoji službu u každého nižšího soudu. Pokud se osoby splňující tuto podmínku v současnosti nacházejí v tuzemsku, tak zcela určitě ne trvale. Proto lze uzavřít, že se v současnosti v tuzemsku obecně nachází jen velmi málo osob splňujících předpoklady advokáta v kanonickém smyslu, a speciálně v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou zřejmě vůbec nikdo.

Naproti tomu prokurátor podle kán. 1483 musí být „pouze“ zletilý a mít dobrou pověst. Lze usuzovat, že kritérium dobré pověsti v případě prokurátora nebude bráno tak přísně, jako bylo výše naznačeno u advokáta. Absenci podmínky znalosti kanonického práva také nelze vykládat tak, že tato znalost není nutná vůbec. Nedostatečně erudovaný

⁶ srov. Gullo, C.: Gli avvocati: Artt. 183-185 Cost. Ap. Pastor Bonus in La Curia Romana nella Cost Ap. Pastor Bonus. Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, 1990. str. 547

prokurátor by totiž reálně nebyl schopen svoji službu vykonávat. Předpoklady prokurátora v okamžiku jeho vstupu do řízení (předložením řádného zmocnění) zásadně není nikdo oprávněn zkoumat⁷, a tak se kvalita jeho osoby zpravidla projeví až v průběhu řízení. Proto je možné podle kán. 1487 z rozhodnutí soudce ze závažného důvodu vyloučení prokurátora stejně jako advokáta z (již probíhajícího) řízení buď z úřední povinnosti nebo na návrh strany (srov. § 27 odst. 2 o. s. ř.). Vedle toho je třeba zmínit, že prokurátorem zaviněné zastavení řízení může být důvodem vzniku povinnosti k náhradě škody (zmocniteli) podle kán. 1521 (srov. § 24 zákona o advokacii). Jedná se zejména o situaci, kdy je strana ze zákona nebo na výzvu soudu povinna učinit určitý procesní úkon, avšak ve lhůtě šesti měsíců nic neučiní, ač v tom nic nebrání (kán. 1520).

Shora uvedené předpoklady pro výkon služby advokáta a prokurátora pak nacházejí svůj odraz v jejich rozdílných oprávněních, v jejichž důsledku je každý z nich schopen hájit zájmy svého klienta jiným způsobem. Instrukce v čl. 104, § 2 výslovně stanoví, že prokurátorovi náleží zastupovat stranu, předkládat žaloby nebo stížnosti soudu, přijímat oznámení a informovat stranu o stavu sporu; zatímco obhajoba strany je vždy vyhrazena advokátovi. Totéž se dá vyjádřit i tak, že prokurátor je *alter ego* strany v řízení, zatímco advokát je její právní poradce⁸. Ještě jinak řečeno: zatímco v české doktríně jsou složka odborných vědomostí a složka jejich praktického a generálního využití ve prospěch klienta soustředěny v oprávnění advokáta poskytovat právní služby (srov. § 16 odst. 1 zákona o advokacii), v režimu kanonického práva jsou tyto složky odděleny v osobách advokáta a prokurátora. Tomu pak odpovídá faktické odlišení jejich oprávnění a povinností, jakkoliv je v kanonické praxi dovolené a obvyklé, že advokát může být zároveň i zmocněn k činnosti prokurátora.⁹

Oprávnění prokurátora nejsou na rozdíl od oprávnění advokáta vymezeny pouze jejich výslovným uvedením v Kodexu (resp. Instrukci), ale dále vyplývají z povahy věci i z oprávnění samotné strany v řízení¹⁰, která svá práva může vykonávat právě skrze řádně zmocněného prokurátora. Důsledky procesních úkonů prokurátora jsou pak pro stranu závazné a neodvolatelné. Toto silné oprávnění prokurátora vedlo kanonického zákonodárce k tomu, že ke zřeknutí se žaloby a stupně soudu (a dalším podobně závažným úkonům), musí mít prokurátor podle kán. 1485 ve spojení s čl. 107, § 1 Instrukce zvláštní (rozuměj další) zmocnění. Z tohoto silného postavení prokurátora coby zástupce strany také vyplývá, že pokud si strana zvolí prokurátora, obesílá ji soud zásadně pouze skrze tohoto prokurátora. V kán. 1477 je dána výjimka v případech, vyžaduje-li osobní přítomnost strany u soudu právní ustanovení nebo nařízení soudce (srov. § 45c o. s. ř.). Tak tomu bude zpravidla v případě výslechu strany, neboť u tohoto úkonu je strana z povahy věci nezastupitelná. Ve všech ostatních procesních situacích je proto zásadně obesílán pouze prokurátor (čl. 131, § 2 Instrukce – srov. § 45c odst. 1 o. s. ř.).

⁷ Lüdicke, K: Dignitas conubii“ *Die Eheprozeßordnung der katholischen Kirche*. Essen: Ludgerus Verlag, 2005. str. 132, bod 5.

⁸ Beal, J. P., Coriden, J. A., Green, T. J.: *New Commentary on the Code of Canon Law*. Commissioned by the Canon Law Society of America. Study edition. Mahwah (N. J.): Paulist Press, 2000. str. 1646.

⁹ *Communicationes* 10 (1978) 269.

¹⁰ Lüdicke, K: op. cit. str. 130. bod 3.

Je to tedy prokurátor a nikoliv advokát, kdo je podle kán. 1504 § 3 oprávněn za stranu podepsat a podat žalobu o neplatnost manželství, čemuž odpovídá jeho povinnost uvědomit soud o své adrese na níž je dosažitelný pro přijímání zásilek (srov. § 42 odst. 4 o. s. ř.). Toto právo je odraženo i v povinnosti uvést prokurátory stran v konečném rozsudku (kán. 1612, § 1 – srov. § 157 odst. 1 o. s. ř.). Na toto oprávnění prokurátora navazují další oprávnění strany v úvodní fázi řízení, ke kterým je příslušný i prokurátor. Žalobu jako první obdrží soudní vikář, který ustanoví k jejímu projednání senát, přičemž jména soudců oznámí žalobci (kán. 1425, § 3 ve spojení s čl. 118 Instrukce – srov. § 41 zákona o soudech soudcích). Tomu pak odpovídá oprávnění odmítnout určitého soudce ze zákonem stanovených důvodů, pokud dotyčný soudce sám neodstoupil (kán. 1449, § 1 – srov. § 15a o. s. ř.). Soud je povinen do měsíce od podání žalobu přijmout nebo odmítnout. Pokud tak neučiní, má kterákoliv strana právo se podnětem domáhat splnění této povinnosti soudem s tím, že po marném uplynutí následné desetidenní lhůty (tj. bez odezvy soudu) se má žaloba za připuštěnou (kán. 1506 – srov. § 174a zákona o soudech a soudcích). Proti dekretu o odmítnutí žaloby (tedy nikoliv v případě jejího připuštění) je možné podat stížnost (kán. 1505, § 4 – srov. § 43 odst. 2 ve spojení s § 201 o. s. ř.).

Na rozdíl od civilního řízení se v kanonickém řízení ve věcech prohlášení neplatnosti manželství obligatorně vymezuje řízení nejen tvrzením skutkovým (srov. § 42 odst. 4 o. s. ř.), ale i tvrzením právním, přičemž posledně uvedené je pro vývoj řízení určující. V samotné žalobě (kán. 1502) nebo při předvolání stran po jejím připuštění (kán. 1507, § 1) je nutno navrhnout předmět sporu, tj. právně vymezit důvod pochybnosti o platnosti manželství (čl. 135, § 3 Instrukce). Formulace pochybnosti má být stanovena za součinnosti všech stran, a proto soudce za účelem jejího stanovení může strany svolat k ústnímu jednání, tak aby se strany o této otázce mohly případně dohodnout (kán. 1513, § 2 – srov. § 97 o. s. ř. resp. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1065/2002 ze dne 27. května 2003). Přitom je možné v desetidenní lhůtě napadnout soudem stanovenou formulaci pochybnosti (kán. 1677, § 4), resp. kdykoliv později navrhnout její změnu (kán. 1514 – srov. § 95 o. s. ř.), tedy zejména její rozšíření o jiné kanonické důvody.

S povinností tvrdit kanonický důvod neplatnosti manželství, a to na základě určitého skutkového tvrzení, souvisí i povinnost toto tvrzení dokazovat, resp. k prokázání tvrzení důkazy navrhnout (kán. 1526, § 1, srov. § 120 odst. 1 o. s. ř.).

Pokud se týče výslechu svědka, je strana, která jej navrhla, oprávněna vzdát se jeho výslechu (kán. 1551 – srov. § 123 o. s. ř.), při současném právu protistrany a obhájce svazku trvat na tomto výslechu (čl. 197 Instrukce). Naopak má strana možnost poté, co soudce zamítnul její návrh na výslech svědka, právo na takovém výslechu trvat s důsledkem, aby v takovém případě rozhodl senát (kán. 1527, § 2 ve spojení s čl. 158, § 1 Instrukce – srov. § 117 odst. 3 o. s. ř.). Každá strana je oprávněna domáhat se ze závažného důvodu vyloučení svědka (kán. 1555 – srov. § 123 o. s. ř.). Stejně tak má každá strana právo v soudem stanovené lhůtě navrhnout otázky, které mají být svědkům položeny (kán. 1552, § 2 ve spojení s čl. 164 Instrukce, resp. kán. 1564 - §§ 120 a 123 o.

s. ř.). Přiměřeně totéž lze uvést i v případě jmenování znalce (kán. 1577, § 1). Ve všech takto uvedených případech se jedná o oprávnění strany a tím i o oprávnění jejího prokurátora. Na rozdíl od strany má však prokurátor právo zúčastnit se výsledků stran a svědků (kán. 1559 – srov. § 116 odst. 1 a 3 o. s. ř.), které se provádějí odděleně a jednotlivě (kán. 1560, § 1 – srov. §§ 208 a 209 odst. 1 tr. ř.), pokud soudce vzhledem k věcným a osobním okolnostem nerozhodl, že je nutné konat řízení tajně.

Toto oprávnění má prokurátor společně s advokátem strany. Jedná se o jedno z mála práv advokáta v průběhu řízení, na něž navazuje právo advokáta navrhnout položení dalších otázek svědkovi (skrže soudce provádějícího výslech) v průběhu výslechu (kán. 1561 – srov. § 165 odst. 1 tr. ř.). Prokurátor může položit straně a svědkovi po zahájení jejich výslechu otázky jen v rámci návrhu na jejich další výslech (kán. 1570). Jinak řečeno prokurátor má právo svědka navrhnout a před výslechem a po něm navrhopvat otázky, které mu mají být položeny, jakož se i jeho výslechu(ů) zúčastnit, zatímco advokát má právo se výslechu svědka zúčastnit a klást mu v jeho průběhu otázky.

Po skončení dokazování musí soud v rámci zveřejnění akt umožnit stranám nahlédnout do akt, a to ve stanovené lhůtě a v soudní kanceláři (kán. 1598, § 1 ve spojení s čl. 229 a čl. 233, § 1 Instrukce – srov. § 166 odst. 1 tr. ř.). Účelem této povinnosti je zajištění práva stran na obhajobu tak, aby se měly možnost efektivně seznámit s poklady pro rozhodnutí a tyto případně ještě doplnit. Proto mají strany možnost jednak požadovat, aby jí bylo umožněno nahlédnout do akt na jiném vhodném místě (čl. 233, § 2 Instrukce), a dále navrhopvat další důkazy, resp. doplnění provedených důkazů (kán. 1598, § 2, srov. obdobně § 119a odst. 1 o. s. ř.). Výhradně k prve uvedenému účelu má advokát samostatné právo nahlédnout do akt, doplněné vzhledem k jeho postavení vůči soudu i právem požadovat zaslání opisu akt ovšem s tím, že má „přísnou povinnost nepředávat opis akt částečně nebo zcela jiným osobám, nevyjímaje strany“ (čl. 235, § 2 Instrukce). Během řízení (tj. před zveřejněním) je žádost o vyhotovení kopie spisového materiálu možná jen z vážného nebo oprávněného důvodu.

Poté, co je věc shledána soudem dostatečně objasněnou, resp. uplynula marně lhůta pro další důkazní návrhy nebo strany sdělily, že „nemají co dodat“ soud dekretem uzavře záležitost (kán. 1599). Po tomto procesním úkonu mají strany právo podat ve stanovené lhůtě obhajoby a námitky (kán. 1601, srov. obdobně § 119a odst. 2 o. s. ř.).

K podání obhajoby, kterou se má shrnout procesní postoj strany s ohledem na provedené řízení, je zásadně povolán advokát (čl. 245, § 1 Instrukce), který má rovněž odpovídat i na obhajoby ostatních stran (kán. 1603, § 3 – srov. § 216 odst. 3 tr. ř.). Právě v tomto tkví podstata služby advokáta, k níž je předchozí účast u dokazování a znalost zveřejněných akt pouze prostředkem. K plnění této své služby je právě nezbytná důkladná znalost kanonického práva, resp. jeho doktríny a interpretace ze strany Apoštolského stolce, kterými má ve prospěch strany při znalosti konkrétních okolností daného případu argumentovat. Z toho důvodu je možné, a v komplikovaných případech i žádoucí, aby stranu zastupovalo více advokátů (kán. 1482, § 3), přičemž předložení více *plédoyerů* zásadně

nemůže představovat procesní komplikaci¹¹. Naproti tomu prokurátora, skrze něhož strana pro soud v řízení jedinečným způsobem existuje, může mít strana vždy jen jednoho (kán. 1482, §§ 1 a 2 – srov. § 28 odst. 3 o. s. ř.), resp. strany, mezi nimiž není sporu mohou mít prokurátora (i advokáta/y) společného (čl. 102 Instrukce – srov. § 32 odst. 2 o. s. ř.).

Právo na podání písemné obhajoby a na odpovědi na obhajoby jiných stran však strana může vykonat i (vedle toho) osobně, tedy i prostřednictvím svého prokurátora. V této fázi řízení může být konána rovněž menší rozprava při zasedání soudu k objasnění některých otázek (kán. 1604, § 2), které se mají právo zúčastnit strany a tím i jejich prokurátoři (kán. 1605 ve spojení s čl. 244, § 2 Instrukce), a z povahy věci i advokáti (kán. 1602, § 1).

Prokurátor je osobou oprávněnou k převzetí vyhotovení rozsudku (kán. 1615), a to dokonce i v situaci, kdy strana jež ho zmocnila zemřela po uzavření záležitosti (kán. 1518 °2 – srov. § 28 odst. 5 o. s. ř.). V takovém případě je ovšem prokurátor samostatně předem vyzván k vyjádření k nastalé situaci. Strany mají po doručení rozsudku jednak právo, aby na jejich návrh byl rozsudek opraven nebo doplněn pro omyl v číselných údajích, chybu při přepisování výroku nebo ve vyjádření skutkového děje nebo požadavků stran, anebo při opomenutí formálních náležitostí rozsudku (kán. 1616, § 1). Zmocnění prokurátora přitom bez dalšího trvá i pro odvolací řízení (kán. 1486, § 2), a to bez ohledu na to, zda některá strana v případě rozsudku vyslovujícího neplatnost manželství vůbec podala odvolání, neboť Kodex vyžaduje vždy potvrzení rozsudku soudem druhé instance (kán. 1682, § 1 – srov. § 28 odst. 6 o. s. ř.). Proto je prokurátor po doručení rozsudku oprávněn za stranu podat i odvolání (kán. 1628 – srov. § 201 o. s. ř.) a v jeho rámci ve formě námítky i stížnosti na neplatnost rozsudku [kán. 1620, 1622, a 1625 – srov. § 205 odst. 2 písm. c) ve spojení s § 212a odst. 5 o. s. ř.].

Lze tedy uzavřít, že v kanonickém řízení o neplatnost manželství může být strana zastoupena jedním prokurátorem a současně i více advokáty. Osobou, která stranu v průběhu řízení zastupuje a vykonává za ni veškerá její procesní oprávnění, zásadně plní její procesní povinnosti, a v neposlední řadě ji informuje o stavu sporu, je prokurátor. Může jím přitom být každá dospělá osoba těšící se dobré pověsti a mající alespoň nezbytné vědomosti o kanonickém právu. Prokurátor je tedy skutečným procesním zástupcem.

Naproti tomu advokát není zástupcem strany, nýbrž „jen“ jejím poradcem, jehož právní názor na věc po provedeném řízení má být východiskem pro právní úvahy soudu. Z toho důvodu jím může být jen osoba skutečně znalá kanonického práva a pohledu Katolické církve na něj, těšící se dostatečně dobré pověsti v místě soudu, který konkrétní záležitost neplatnosti manželství projednává, a je zásadně od biskupa – moderátora téhož soudu – k této službě schválena. Advokát je tedy povolán především k tomu, aby za stranu předložil obhajobu (*plédoyer*) po uzavření záležitosti. K jiným procesním úkonům za stranu, s výjimkou kladení otázek vyslychaným osobám, není advokát oprávněn. O zástupce tak jak jej chápe česká procesní doktrína se tedy u advokáta nejedná.

¹¹ Lüdicke, K.: op. cit. str. 129. bod 5.